

класу.

Література

1. Живанова В.А. Прийоми стимулювання пізнавального інтересу студентів у процесі навчання у вищому навчальному закладі [Електронний ресурс] / В.А. Живанова // ВІСНИК НТУУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка. – 2012.- № 1. - С 94-97. - Режим доступу до журналу: <http://novyn.kpi.ua/2012-1/04-psy-Zhyvanova.pdf>
2. Жмака Л.В. Розвиток пізнавального інтересу учнів на уроках біології / Л.В.Жмака // Біологія. – Харків, 2005- № 10.
3. Мартинова Л.П. Активізація пізнавальної діяльності учнів на уроках біології та в позаурочний час / Л.П. Мартинова // Біологія. - Харків,2007.- №27.
4. Тимченко Е.А. Дидактическая игра как одно из условий развития творческого потенциала учащихся на уроках биологии [Електронний ресурс] / Е.А. Тимченко // SWorld. – Режим доступу до журналу: <http://www.sworld.com.ua/index.php/ru/pedagogy-psychology-and-sociology-411/theory-and-methods-of-studying-education-and-training-411/11210-411-0544>

МЕТОДИКА ВИКОРИСТАННЯ НА УРОКАХ БІОЛОГІЇ 9 КЛАСУ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ ТА ФОРМ РОБОТИ З УЧНЯМИ

*Т.Є. Буяло, К.В. Бойко
Київ, Україна*

Сучасний етап розвитку нашої держави, інтеграція України в Європейське і світове товариство потребують створення такої системи освіти, яка б найповніше сприяла самореалізації особистості кожної дитини, формування у неї загальнонавчальних і предметних компетенцій, духовному розвитку школяра. Сучасна освіта визначається як стратегічна основа розвитку особистості, суспільства, нації й держави, запорука майбутнього. У реалізації цієї системи важлива роль відводиться вчителю, який формує інтелектуальний потенціал гуманного суспільства [1, с.15].

Аналіз різноманітних технологій, методик, методів і форм навчання, що використовуються сьогодні у практичній діяльності учителів біології, показує, що великими можливостями для формування і розвитку компетенцій учня мають саме інтерактивні прийоми, методи, форми і технології.

Термін “інтерактивний” прийшов до нас з англійської і має значення “взаємодіючий”. Суть інтерактивного навчання полягає у тому, що навчальний процес відбувається тільки шляхом постійної, активної взаємодії всіх учнів. Це співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове, навчання у співпраці), де і учень, і вчитель рівноправні, рівнозначні суб’єкти навчання, розуміють, що вони роблять, рефлексують з приводу того, що вони знають, вміють і здійснюють. Учитель в інтерактивному навчанні виступає як організатор процесу навчання, консультант, який ніколи не “замикає” навчальний процес на собі. Головним у процесі навчання є зв’язки між учнями, їх взаємодія і співпраця. Результати навчання досягаються взаємними зусиллями учасників процесу навчання, учні беруть на себе взаємну відповідальність за результати навчання [2, с. 133].

Організація такого навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання ролевих ігор, спільне вирішення проблем на основі аналізу обставин та відповідної ситуації тощо.

Нагромаджений уже сьогодні в Україні та за кордоном досвід переконливо свідчить, що інтерактивні методи сприяють інтенсифікації й оптимізації навчального процесу. Вони дають змогу учням: полегшити процес засвоєння знань;аналізувати навчальну інформацію, творчо підходити до засвоєння навчального матеріалу; навчитись формулювати власну думку, правильно її виражати, доводити свою точку зору, аргументувати й дискутувати; моделювати різні соціальні ситуації і збагачувати власний соціальний досвід через включення в різні життєві ситуації; слухати іншу людину, поважати альтернативну думку, прагнути до діалогу; вчитися будувати конструктивні відносини в групі, визначати своє місце в ній, уникати конфліктів, розв’язувати, шукати компроміси;знаходити спільне розв’язання проблем, розвивати навички проектної діяльності, самостійної роботи, виконання творчих робіт [5, с. 18].

Під час впровадження інтерактивних прийомів, методів і форм навчання в уроки біології змінюється, насамперед, ставлення дітей до предмета, приводиться в дію основний закон засвоєння знань: сприйняття – осмислення – запам’ятовування – практичне застосування [6, с. 58].

Змінюється роль вчителя, з транслятора готових ідей він перетворюється у помічника, який прагне допомагати учню у подоланні перешкод, що з’являються у процесі здобування знань. Завдання вчителя навчити учня думати самостійно і використовувати отримані знання для вирішення різноманітних проблем; розвивати творче мислення учнів, навчити їх гнучко адаптуватися до змінюючі життєвих ситуацій [3, с. 30].

Розробку елементів інтерактивного навчання ми можемо знайти в працях В. Сухомлинського, творчості вчителів-новаторів 70-80-х рр. (Ш. Амонашвілі, В. Шаталова, Є. Льїна, С. Лисенкової та інших), теорії розвивального навчання.

Теорію ігрового та інтерактивного навчання досліджували І. Абрамова, Н. Борисова, І. Іванов, Д. Кавтарадзе, Л. Петровська, В. Платов, В. Рибальський, О. Смолкін, Т. Чепель, Е. Полат, Е. Коротаєва, Г. Ксензова, В. Петрова, О. Пометун та ін.

Існує декілька класифікацій інтерактивних методів навчання. Ми поділяєм думку щодо класифікації цих методів науковців Паніної Т.С. та Вавилової Л.Н., які класифікують інтерактивні методи навчання на три групи: дискусійні (діалог, групова дискусія, розбір ситуацій з практики); ігрові (дидактичні творчі ігри, в тому числі ділові, рольові ігри, організаційно-діяльнісні ігри); тренінгові (комунікативні тренінги, тренінги сензитивності) [4, с. 5].

Використання інтерактивних методів на уроках біології вимагає від учителя не лише володіння методикою організації таких методів, але й дотримання певних вимог, серед яких: демократичний стиль викладання навчального матеріалу; методично обґрунтований відбір інтерактивної вправи; поступове впровадження інтерактивних форм та методів у процес навчання (від простих вправ – до складних); застосування в ході уроку не більше двох інтерактивних вправ; відсутність міжособистісних конфліктів в класному колективі; наявність в учнів певної суми знань чи практичного досвіду з теми уроку; належне матеріально-технічне забезпечення процесу навчання.

Аналіз шкільної практики навчання біології свідчить, що найбільш ефективними є такі прийоми, методи і форми інтерактивного навчання: «Мозкова атака», «Метод - прес», «Навчаючи – учусь», «Ажурна пилка», «Мікрофон», «Карусель», «Передбачення», робота в малих групах, включення елементів народної мудрості, «Дискусія», «Два – чотири – всі разом».

У межах дослідження ми розробили інструктивно-методичні матеріали для формування в учнів 9 класу позитивної мотивації під час уроків, кращого сприймання та запам'ятовування матеріалу з біології з тем «Походження людини», «Поняття про біологічні системи. Особливості будови клітин» і «Органи. Фізіологічні системи органів людини», які апробували під час проходження педагогічної практики на базі спеціалізованої школи № 20 з поглибленим вивченням французької мови Оболонського району міста Києва.

Наприклад, під час проведення уроку на тему «Поняття про біологічні системи. Особливості будови клітин» на етапі первинної мотивації до навчання ми використали такі методи та методичні прийоми:

- Вправа **«Ти – мені, я – тобі»**: Кожен учень готує запитання з теми попереднього уроку і пропонує відповісти на нього одному з учнів. Той учень, що відповів ставить запитання іншому і т.д. Вправа триває до тих пір, поки не повториться весь навчальний матеріал.

- Потім формулюється **проблемне запитання**: Сьогодні ми розпочинаємо вивчення нової цікавої теми, назву якої ви дізнаєтесь давши відповідь на запитання. На столі лежать мобільний телефон, кімнатна рослина, годинник, фотографія парку. Що спільного у тих предметів, що знаходяться на столі? (Правильною є відповідь: Все це є системи, чи природні, чи то штучні). Коли учні завершать висувати свої гіпотези, необхідно визначити, хто з них першим дав вірну відповідь та похвалити.

- Далі застосовуємо метод проблемно-пошукових запитань **«Поміркуйте»**:

- Чому людський організм можна назвати системою? І чому біологічна?

- Як пояснити той факт, що система втрачаючи будь-який свій елемент гине, а людина може жити без ноги, руки, нирки, частини шлунка?

На всі ці запитання ми зможемо дати відповідь в кінці уроку.

- Також застосовуємо **роботу в групах**, де учні розповідають про: «Особливості будови клітини людського організму» (відповіді дітей супроводжуються демонструванням таблиць).

I група «Анатомі» - форма і розміри клітин

II група «Хіміки» – хімічний склад клітин.

III група «Фізіологи» – структурна і функціональна організація клітин.

- На етапі узагальнення та систематизації знань була проведена вправа **«Асоціації»**, що також сприяло зацікавленості учнів до вивчення теми.

Також для закріплення позитивної мотивації ми використали метод створення ситуації успіху: під час фронтальної бесіди учні розпочинали відповідь словами «Я знаю, що...». Так в учнів формується почуття власної компетентності щодо вивченої теми.

Учні були оцінені і кожна оцінка була відповідно аргументована. Оцінюючи учнів, ми керувалися тим, що оцінка вчителя підвищує мотивацію, якщо вона стосується не лише здібностей у в цілому, а й тих зусиль, які він прикладає при виконанні завдання.

Після апробації розроблених нами інструктивно-методичних матеріалів з використанням інтерактивних методів на уроках біології в 9 класі був проведений тематичний контроль, результати якого засвідчили, що в учнів експериментального класу спостерігається відносний приріст знань (1,2), натомість клас який в цей час навчався без використання інтерактивних методів має відносний приріст знань (1,0). Це ще раз доводить про ефективність проведення системи уроків з використанням інтерактивних методів для формування кращих знань у шкільному курсі біології. А обрана нами тема є

актуальною і потребує подальшого дослідження та розробки.

Література

1. Комар О.А. Модернізація сучасного навчально-виховного процесу Зб. Наукових праць. Частина II. / О.М. Комар - К.: Мінімум, 2005. – 166 с.
2. Коротаєва Е. В. Технологія обучения в інтерактивному режимі / Мир образования - образование в мире. / Е.В. Коротаєва – 2003. – № 4. – С. 132-143.
3. Мельникова С.И. Игровые формы учебных занятий. / С.И. Мельникова, Л.Н. Яворская - Х.: ХГУ, 2001. - 50с.
4. Панина Т.С. Современные способы активизации обучения / Т.С. Панина, Л.Н. Вавилова, 2008. - <http://nashol.com/>
5. Пометун О.І. Сучасний урок: Інтерактивні технології навчання. / О.І. Пометун – К.: Видавництво А.С.К., 2004. – 192 с.
6. Суворова Н.В. Интерактивное обучение: новые подходы // Инновации в образовании. / Н.В. Суворова – 2001. – №5. – 106 с.

ПРИРОДНИЧІ ДИСЦИПЛІНИ ЯК ОСНОВА ВИХОВАННЯ ГУМАННОГО ВЧИТЕЛЯ

Я.О. Вакуленко

Полтава, Україна

Уже кілька років ми живемо в XXI столітті. Цей поділ на роки досить умовний, як і наше життя. У новому столітті нікуди не зникли кризові явища та різні проблеми по всіх напрямках людської діяльності. Спад економіки, порушення екологічної рівноваги тільки поглибили кризу людського духу й моралі.

Вирішити будь-які проблеми зможе тільки людина, бо першопричиною їх є сама. Тому все, насамперед, залежить від внутрішньої сутності людей.

Сьогодні освіта має базуватися на гуманістичній ідейності, основах моралі й духовних цінностях. Тому основою практичної педагогічної діяльності повинен стати новий філософський принцип, який можна назвати екологічним гуманізмом або природничим гуманізмом [1, с. 578].

Природничий гуманізм – це усвідомлення людиною цінності власного життя та навколишньої природи шляхом пізнання нею добра, істини, краси, адже наша суть – це духовність, нова форма мислення, яку часто називають екологічним мисленням. Екологічне мислення формується й розвивається на основі екологічної свідомості. Воно матеріалізується через екологічну діяльність індивіда чи групи людей. Такі дії іноді трактують як охорону природи. Але поняття „природничий гуманізм” має значно ширший зміст.

У філософському плані – це аксіома: не вбивай, не руйнуй, не зраджуй (як у Біблійних заповідях). У педагогічному розумінні гуманізм природничий – це гармонійні, різнопланові стосунки в трикутнику учитель – учень – довкілля [2, с.64].

Головним ідейним провідником концепції природничого гуманізму є педагогічний геній Василь Олександрович Сухомлинський. Він вважав, що головним завданням у навчально-виховному процесі є створення гуманістичного простору, де діють тільки позитивні чинники. Виховання та навчання повинні базуватися на високій моральності усіх суб'єктів, адже гуманізм – як філософський принцип, є необхідною передумовою всебічного та гармонійного розвитку людини. Він утверджує право людини на певний ступінь свободи сприймання інформації з довкілля [4, с. 132].

Основне завдання учителя – не наповнювати свідомість учня кількістю біологічної інформації, і навіть не якість її є пріоритетною, а те, як дитина може розуміти природу, уміє спілкуватися з нею, передбачає наслідки своєї діяльності, має можливість захистити довкілля та себе.

У людини існує безліч цінностей у цьому житті. Необхідність спілкування дитини з живою природою, здатність її відчувати себе частинкою довкілля, можливість впливати (у позитивному сенсі) на неї приходять тільки в зрілому віці, тоді, коли людина починає відчувати короточасність свого перебування на Землі. Але базові основи цих відчуттів, прагнення до творчості закладаються у шкільному віці. Учитель через урок реалізує початок творчості молоді людини, саму можливість її самореалізації.

Увесь інтелект держави – це продукт діяльності вчителя, бо кожна особистість завжди ностальгічно згадує своє оточення, яке її формувало, і в першу чергу із вдячністю свого вчителя.

Тому будь-які реформи в освіті, без активної участі рядових учителів, завжди будуть нежиттєздатними, якщо від соціуму не буде замовлення на вчителя та його продукцію – високу духовність, мораль, інтелект. Адже вчитель, перш за все, є духовним суб'єктом часу, що його формує, а потім уже – матеріальним [13, с. 87].

Література

1. Бурцева Ю. О. Структура компетентності як педагогічного явища в контексті сучасного навчально-виховного процесу / Ю. О. Бурцева // Вища освіта України (Педагогіка вищої школи: